

[origo]

A segélyektől is szenved Afrika

2006. július 4., kedd, 8:20

Újabb és újabb dollármilliárdokat költenek el a fejlett országok a szegények segítésére, a szubszaharai Afrika pedig kiemelt támogatásokat élvez. Egy tanulmány szerint azonban sok segélyező ország könyvelési trükkel tornázza fel segélypénzei arányát, miközben a valóságban az ígért összegek töredékét fektetik csak be. A segélyek ráadásul züllesztik és versenyhátrányba hozzák az afrikai gazdaságot, illetve a korrump, a segélypénzeket lenyúló rezsimek fennmaradását és a bürokráciaépítést segítik. Miért nem jut egyről kettőre Afrika?

Megváltás

"Ha egy társunk bajba jut, szeretünk elképedni, de a segítség elől már elrejtőzünk."

(afrikai mondás)

Az esős évszak soha nem látott hevességgel mosta el azt az évet, a folyók szűknek találták medrüket. Minden vízben úszott, az állatok a hegyekbe menekültek. Az ár olyan gyorsan jött, hogy több állatot elnyelt, kivéve a szerencsés majmokat, amelyek híres gyorsaságukat kihasználva felkapaszkodtak a fák koronái közé - mesélik Tanzániában.

A történet szerint a majmok a fák koronái közül meglátták a vízben úszó halakat és rövid tanakodás után úgy döntöttek, kimentik őket a partra, mert a halaknak se kezük, se lábuk, hamar megfulladnak segítség nélkül, ezt bárki láthatja. Nagy nehezen kifogták a folyóból az összes halat, mindet a partra tették, majd így szóltak: "Megpróbáltuk kicsúszni a kezeink közül, mert képtelenek voltak megérteni jószándékunkat. De amikor majd felébrednek, hálásak lesznek nagyon, hogy elhoztuk nekik a megváltást."

A meséhez hasonlónak vált a világ legelmaradottabb térségének számító szubszaharai Afrika és a fejlett országok viszonya is. Folyamatosan pumpálják a segélyeket a szubszaharai országokba, egyre több az ígélet, a látványos akció, mégsem történik meg az évtizedek óta várt és rebesgetett áttörés, Afrika problémái nem enyhülnek. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a nagy lelkesedéssel ajánlgatott segítség és a megmentők (például a sokak szerint a Nobel-békedíjra szemérmetlenül nyomuló U2-énekes, Bono) lelkesedése és történelmi fordulatot ígérő lendülete csak a felszín, a fejlett világ optimizmusa mögött pedig valóban történelmi jelentőségű, de az eredeti ígéreteket jócskán alulmúló akciók és számító ügyeskedés rejlik.

A G8 (a világ 7 legfejlettebb ipari hatalmát és Oroszországot tömörítő szervezet) tavaly júliusi, gleneagles-i ülésén meghirdetett segélyezési reformok és Fekete-Afrika felzárkózását ígérő programok komoly problémákkal küzdenek. Az Oxfam brit segélyszervezet júniusi jelentése szerint a G8 tavalyi, nagy lelkesedéssel fogadott adósság-elengedő döntése és a tervezett fejlesztések számos eredményre vezettek egy év alatt, de ezeknél jóval drasztikusabb beavatkozásra van szükség akkor, ha a fejlett országok tényleg útját akarják állni Afrika lecsúszásának.

Az Oxfam az elmúlt év látványos eredményei között említi, hogy újabb egymillió ember számára vált elérhetővé az AIDS-terápia a legszegényebb országokban. Burundiban eltörölték az oktatási hozzájárulást, ami 300 ezer gyerek előtt nyitotta meg az iskolák kapuit. Egy év alatt ugyanakkor meghalt 500 ezer nő terhesség vagy szülés közben, 11 millió gyereket pedig a

szegénység, valamilyen konfliktus vagy betegség emésztett el. Azaz, egy nőt veszünk percenként és három másodpercenként egy gyereket, kizárólag a rossz körülmények miatt.

A majmok

"A madár az égen száll, de eszt a földön tartja"

(afrikai közmondás)

"Kötve hiszem, hogy bármelyik politikai vezető azt gondolná, jól tesszük, amit teszünk. Az emberek azt gondolják, hogy éves bevételeink több százalékát, sőt, elképzelhető, hogy költségvetésünk negyedét is külföldi segélyekre fordítjuk, aztán meg sokkolva érzik magukat, amikor szembesülnek vele, hogy ez az egész nem éri el az 1 százalékot sem. Sokkolja őket, hogy Afrikában... csak 1 centet költünk el nemzeti vagyonunk minden 100 dollárjából. El sem tudják ezt hinni, pedig ez a sajnálatos helyzet" - fogalmazott a világ elmaradott országainak mai segélyezési politikája kapcsán Jeffrey Sachs, az ENSZ fejlesztési guruja. Pedig Sachs még nem is beszélt az elmaradott országok segélyezésének igazi árnyoldalairól.

Az Afrikának nyújtott pénzügyi támogatás legfőbb problémáira az Oxfam brit kutatóintézet júniusi jelentése hívja fel a figyelmet. A G8 júliusban esedékes szentpétervári ülésére összeállított dokumentum dicséri a Nemzetközi Valutaalap (IMF) lépését, mellyel idén januárban elengedték a 19 legszegényeb ország tartozását. Az Oxfam szerint azonban a nagyvonalú gesztus még csak az első lépés: újabb és újabb adósság-elengedésekre lesz szükség. Az adósság-elengedés szolgáltatott már pozitív példát: Ghánában például infrastrukturális fejlesztésekre költötték a törlesztőrészeket semmissé tételének köszönhetően megmaradt pénzeket.

Több ország ugyanakkor csak abban az esetben tud tenni bármit is nehéz helyzete ellen, ha minden fenálló tartozása alól mentesítik. Az Oxfam szerint 60 országnak lesz szüksége teljes adósság-elengedésre (afrikai országok mellett ide tartoznak az olyan eladósodott ázsiai államok, mint Banglades), ráadásul az adósság-elengedést ki kell terjeszteni: nem elég, ha csak a nagy pénzügyi alapok és egyes államok jótékonykodnak, a 60 legszegényebb országot minden adóssága alól mentesíteni kell (beleértve a regionális hitelintézeteknél felhamozott tartozásokat is). Az összeget felmérni szinte lehetetlen, de a tavaly meghirdetett adósságtörlési akció során 70 milliárd dollárról mondtak le a fejlett országok.

Az adósság-elengedés ráadásul újabb problémákat szül - derül ki az Oxfam jelentéséből. A gleneagles-i G8-ülésem a legfejlettebb államok hozzájárultak, hogy a 2010-ig 50 milliárd dollárral növelik a szegény államok segélyezésére fordított pénzt. Az ENSZ szerint ennek a duplájára lenne szükség, hogy minden szegény ország tartani tudja az világszervezet fejlesztési tervét, a Millenium Development Goals-t. Arról nem is beszélve, hogy a megnövelt összeg is mindössze a fejlett országok nemzeti összetermékének 0,36 százalékát teszi majd ki, ez pedig alig a fele a 30 évvel ezelőtti, a szegény országok megsegítésére fordított összegnek.

Ráadásul a beígért 50 milliárdnak valójában csak a töredéke jelent új forrást, tényleges segítséget. Az OECD adatai szerint 2004 után, egy év alatt 37 százalékkal nőtt a szegény országok támogatására fordított pénz, ami hatalmas összeg, 21 milliárd dollár. A növekedés 80 százalékát azonban az iraki és nigériai adósság elengedése és segélyként való elkönyvelése jelentette, ami önmagában még nem jelent fejlesztéseket, befektetéseket. Mindössze csak annyit, hogy az adósságot elengedő országok apró könyvelési trükkkel elérték, hogy kétszeresen is a nagyvonalú adományozó szerepébe kerüljenek.

További problémát jelent, hogy sok ország esetében a nagyösszegű és látványos adósság-elengedés gazdasági hasznossága elenyésző. Nigéria példájánál maradva, a fejlett országok 2005-06-ban elengedtek 18 milliárd dollárt az ország 35 milliárdos adósságából. A számítá-sok szerint azonban a nigériai gazdaság csak 1 milliárd dollárt tud realizálni ebből az összeg-ből, azt is csak húsz év alatt. Az adósság-elengedők azonban a teljes összeget segélyként szá-molják el.

Komoly problémát jelent ráadásul az is, hogy a kormányzati programok támogatására fordí-tott segélyek táplálják a korrupciót. Az Afrikai Unió (AU) adatai szerint a kontinensen 148 milliárd dollár folyt el követhetetlenül, a korrupció különböző csatornáin. Az AU szerint ez Afrika teljes nemzeti össztermékének 25 százalékát teszi ki, ráadásul legalább ötödével felveri az élelmiszer-árakat, elriasztja a befektetőket és visszafogja a fejlesztéseket.

A probléma sok helyen éreztetni hatását ma is. Nigerben például múlt héten váltotta le az ál-lamfő az oktatási és az egészségügyi minisztert, mert egy vizsgálatból kiderült, hogy részt vettek európai segélypénzek lenyúlásában. A 2000-2005-ig futó oktatásfejlesztési programra szánt pénzeket csapolták meg. Nem véletlen, hogy a segélyezéssel foglalkozó országok renge-teget költenek a kormányzati rendszerek megreformálására. Burundi legnagyobb pénzügyi tá-mogatója az Európai Unió, amely épp júniusban követelte a burundi kormánytól, hogy indít-son vizsgálatokat több mint 5 millió eurónyi segély elsikkasztása miatt.

A halak

"Valahol van valami jobb"

(afrikai mondás)

"Az Isten szerelmére, mostmár álljanak le" - mondta a Spiegelnek adott interjúban James Shikwati kenyai gazdasági szakértő az afrikai segélyezésről. Shikwati szerint meg kell értenie a világnak, hogy a segély önmagában nem elég, nem elsősorban pénzre, hanem új szemléletre van szüksége Afrikának és a fejlett országoknak is, mert a jelenlegi segélyezési politika dög-lött rendszerekbe pumpálja a dollármilliárdokat. "Pont olyan abszurd ez, mint ahogy hangzik: a fejlesztési segélyek is Afrika problémáinak okozói közé tartoznak" - fogalmazott.

A kontinens problémái sokrétűek, Afrika helyzetét legjobban talán a Tony Blair brit minisz-terelnök vezetésével 2005 márciusában összeállított, Commission for Africa című tanulmány szemlélteti - a kép lesújtó. A születéskor várható élettartam Afrikában - ellentétben a világ többi részével, ahol jelentős javulás mutatkozott e tekintetben - tulajdonképpen stagnál az 1960-as évek közepe óta: mindössze 42-ről 46-ra nőtt, 1992-93 óta pedig enyhe, de folyama-tos csökkenés állt be.

Több ország gazdaságát és társadalmát háborúk törték derékba. A szubszaharai Afrikában veszti életét a legtöbb ember valamilyen háborús konfliktus következtében. Évente csaknem 250 ezer ember hal erőszakos halált, az áldozatok száma nem csökken az 1980-as évek óta.

Beszédesek az egészségügyi adatok is. Az összes járvány negyede a Föld lakosságának 14 százalékát adó szubszaharai Afrikát sújta, miközben a világ egészségügyi személyzetének csak 1,3 százaléka dolgozik itt. Rohamosan nő az AIDS miatt elárvuló gyerekek aránya, ami elérheti a 20 százalékot 2010-re.

"Az Afrikába ömlesztett milliárdok ellenére a kontinens szegény maradt" - állította Shikwati. Szerinte, "ha az iparosodott országok segíteni akarnak az afrikaiaknak, akkor végre fel kell hagyniuk ezzel a borzasztó segélyezéssel." A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy épp azokban az országokban alakultak ki a politikailag és gazdaságilag leginkább életképtelen és eltorzult rezsimek, ahová a legnagyobb összegű segélyek áramlottak. A segélyekből hatalmasra duzzasztott államapparátust tartanak fenn, a támogatások pedig a korrupció finanszírozására és az elégedetlenség elcsendesítésére használják. Shikwati szerint a kenyai példa beszédes: az AIDS megelőzésére fordított pénzek töredékét fektette be a kormány ténylegesen, a fennmaradó rész út közben elveszett.

Afrikában a legmagasabb az egy főre jutó segélyek mértéke, jelenleg 28 dollár. A segélyek gyengítik a helyi piacokat, visszafogják a termelést, ami Afrikában számos ponton érezhető hatását. Évek, évtizedek óta stagnál a GDP-növekedés a szubszaharai övezetben, ennek ellenére azonban több alapvető árucikk és szolgáltatás ára jóval magasabb, mint például Ázsiában. Afrika termékei sem vonzóak. Az 1900-as évek közepe óta folyamatosan csökken az afrikai export mértéke, a kiskereskedőket pedig, az egész világot figyelembe véve is kiugróan magas belső vámok nyomorítják.

"Minek kapjuk azt a hegyrakásnyi ruhát? Senki sem fagyoskodik itt. Viszont a szabóink elvesztik megélhetésüket. Ugyanolyan helyzetben vannak, mint a farmereink" - kesergett Shikwati. A segélyek gazdaságromboló hatását pedig az is mutatja, hogy Nigériában például egy évtized alatt harmadára, 57 ezerre csökkent a textiliparban dolgozók aránya. Szenvednek a farmerek is. A segélyeket küldő államok ugyanis saját piacaikon szerzik be azokat a terményeket és árucikkeket, amit afrikai felhasználásra szánnak. De nem versenyezhetnek az afrikai termelők az agyontámogatott európai és amerikai gazdák által előállított élelmiszer-alapanyagokkal sem.

A közvetlen segélyezés támogatói szerint azonban nem igaz, hogy a helyi piacok el tudnák tartani az országokat. A pénzügyi segélyeket nyújtó államok szerint ugyanis, ezekből olyan nagyszabású fejlesztéseket finanszírozhatnak a kormányok (iskolafejlesztés, egészségügyi átalakítás), amire máshogy nem lenne pénzük.

Shikwati szerint a helyzet mára annyira súlyossá vált, hogy "ha a Nyugat befagyasztja ezeket a kifizetéseket, a hétköznapi afrikaiak észre sem vennének semmit. Csak a hivatalnokokat érintené keményen az ügy." A jelenlegi helyzetben mégis az afrikai átlagemberek járnak a legrosszabbul. A kenyai szakember szerint a jelenlegi helyzet "nem függetlenségre, hanem koldulásra tanítja az afrikaiakat."

Sáling Gergő

A cikket az alábbi címen találja az [origo]-ban:

<http://origo.hu/nagyvilag/20060630afrika.html>